

2/ Verbondsliefde

Deze week wordt Gods liefde gesitueerd in het kader van wat in de Bijbel 'het verbond' wordt genoemd. Heel wat teksten worden aangehaald, uit verschillende delen van de Schrift, om aan te tonen dat...

- Gods liefde **eeuwig** is en **voor iedereen** geldt (zoals de zon niet kan tegengehouden worden om te schijnen)
- de relatie die God aanbiedt **een gepast antwoord** vereist van de mens ('voorwaardelijke relatie' - "**Jullie zijn mijn vrienden, wanneer je doet wat ik zeg...**" - Joh 15:14)).
- je Gods liefde en genade kunt **'verspelen'**. Wijs je Gods liefde af, dan kun je niet genieten van de voordelen.
- Gods liefde moet leiden tot daadwerkelijke **liefde voor de medemens** (Joh 15 "**Mijn gebod is dat jullie elkaar liefhebben zoals ik jullie heb liefgehad**").

Bij herhaling wordt er in het studieboekje benadrukt dat we Gods liefde **niet verdienen**. In diezelfde lijn wordt '**genade**' gedefinieerd als 'onverdiende gunst'. We zagen vorige week al dat het Hebreeuwse begrip genade 'welwillendheid, goedgunstigheid' betekent en aangeeft dat men het beste wil voor iemand. Dit heeft niets te maken met verdienen of niet verdienen. Kinderen moeten toch ook niet de liefde van hun ouders verdienen? Dit betekent natuurlijk niet dat we hoogmoedig en zelfvoldaan moeten worden.

- **Praat met elkaar over de vier hierboven vermelde punten. Kunt u er zich in vinden? Wat is volgens u belangrijk en waarom?**
- **Misschien is het goed om eens samen te bezinnen over dat verdienen of niet verdienen... Stel dat God keer op keer zou zeggen: "Ik heb je lief, maar weet wel dat je het eigenlijk niet verdient!"**

VERBOND

Het lijkt ons niet nuttig om de vele teksten die het studieboekje aanhaalt te herhalen. Wat toelichting bij het begrip 'verbond' is misschien wel gepast... Bij een verbond is wederkerigheid een belangrijk begrip. Twee (gelijke of ongelijke) partijen willen zich (hun lot / toekomst /welzijn) aan elkaar verbinden. Hun belangen vallen samen. Elk van de partijen is vragende en biedende partij (verwachtingen en beloften, rechten en plichten), dit alles in het kader van een soliede solidariteit. Het doel is vermeerdering van beider welzijn.

God is de initiatiefnemer van het verbond. Hierdoor wil Hij aangeven dat Hij er is (zie Exodus 3) en dat Hij zich met de mens wil verbinden. Hij is geen tegenstander, wel **een bondgenoot**. Dit verbond heeft het goede voor (shalom) voor de mens, maar komt ook God ten goede (bv.: het welzijn van de mens draagt bij tot Gods 'eer'). De mens kan er vrij voor kiezen om verbondspartner te worden... of niet.

De idee van een verbond is een belangrijke rode draad doorheen de Bijbel:

1. **Al na de zondeval in Eden** verschijnt God op het rendez-vous en vraagt aan de mens om ook te komen ("**Adam - mens- waar ben je?**"). De mens heeft het moeilijk om te geloven dat God een "bondgenoot" is en verbergt zich.
2. **De eerste keer** dat er expliciet sprake is van een "verbond" is in de **tijd van Noach na de zondvloed** (Gen 6:18 ; 9:9-17 - 8x in het verhaal van Noach). Na de traumatiserende gebeurtenissen neemt God het initiatief, Hij zegent Noach en de zijnen (9:1) en belooft het leven te vrijwaren. De mens van zijn kant moet het leven eerbiedigen (Gen 9:5-7). En samen zouden ze werken aan een nieuwe wereld (een nieuwe 'schepping'), waar verdorvenheid en geweld (zoals aan het begin van Genesis 6) geen plaats meer zouden hebben. God geeft een teken, als om de mens gerust te stellen en om het vertrouwen in Hem en in de belofte te vergemakkelijken: een regenboog.
3. **De tweede expliciete vermelding** van een verbond vinden we in de **Abrahamverhalen** (Genesis 15 e.v.; in totaal 14 x). Voor God is het niet voldoende om het "leven te vrijwaren" of "het leven te eerbiedigen". Hij roept Abraham om een heilzame dynamiek te beginnen. God belooft te zegenen en vraagt om tot zegen te zijn (Gen 12). God wil alle volken zegenen, maar daarvoor heeft hij mensen nodig als Abraham. God van zijn kant belooft precies wat Abraham dreigt te verliezen door zijn trouw: een nageslacht, welzijn (een land) en een naam. Abraham moet zich er toe verbinden "**zijn zonen en zijn verdere nakomelingen voor te houden de weg te volgen die ik wijs, door rechtvaardig en goed te handelen.**" (Gen 18:19) - een concrete manier om tot zegen te zijn. God wil dat dit verbond "**eeuwig**" is (Gen17:7). Een onomkeer-

baar teken (besnijdenis) moet de mens hieraan herinneren.

4. **Het derde grote verbondsverhaal** is dat van de **Sinai** (Exodus 19-24). De voorbereiding van dit verbond begint al in Exodus 3, waar God aan Mozes vertelt dat Hij wil optreden in een schijnbaar hopeloze situatie. Hij maakt zich bekend als verbondsgod, de Bondgenoot, die erbij wil zijn en blijven. God wil zijn belofte van zegen en welzijn nakomen (bevrijding + beloofde land). Een heel volk moet zich er wel toe verbinden om de levensprincipes (Tien Woorden) toe te passen in het dagelijkse leven van de gemeenschap. God wil optreden voor het welzijn van de mens (zie Deut 6:1-9 "*opdat het u welga*"), maar kan dit echter slechts doen als de mens ten volle zijn project binnenstapt! "*Ik zal uw God zijn, weest gij mijn volk*". (Exodus 6: 7:Lev.26:12). Dit kan pas volop verwezenlijkt worden als het volk leeft volgens de principes van Gods koningschap (*uw troon rust op recht en gerechtigheid, liefde en waarheid staan in uw dienst*" - Ps 89:15)

5. **De tijd van de profeten**

De profeten verwijzen heel vaak naar het verbond tussen God en zijn volk. Enerzijds klagen ze aan dat het volk het verbond verbreekt: "*Vanaf het moment dat ik jullie voorouders uit Egypte bevrijdde tot op de dag van vandaag heb ik hun steeds bezworen naar mij te luisteren. Maar zij luisterden niet en waren ongehoorzaam, ... Ik had hun geboden dit verbond na te leven, maar dat hebben ze niet gedaan.*" **Jeremia 11:7,8** Anderzijds had God het over een 'eeuwig' verbond, en dus weerklinkt ook Gods aanbod om het verbond te bevestigen en te hernieuwen (Jeremia 31 - zie laatste gedeelte van deze studie), als bewijs van zijn niet aflatende liefde.

- Welke gedachten verbindt u met het idee van een '**verbond**'? Wat leer je uit de verschillende verbond-etappes verspreid in de tijd?
- **God is de initiatiefnemer...** Wat leert ons dat aangaande God? Wat is zijn verlangen?
- Een verbond dat **voordelig is voor beide partijen...** Dit geldt toch niet voor God... of toch? Welke zijn de voordelen (of baten) voor de mens en voor God? Is de idee dat God op een bepaalde manier de mens nodig heeft storend?
- Hebben **beloften en verwachtingen, rechten en plichten** te maken met **welzijn**? Ziet u een verband tussen wat God belooft en wat Hij van de mens verwacht? Heeft het ene zin zonder het andere?
- "**De mens kan er vrij voor kiezen...**" Wat vindt u in dit verband van Rom 11:22 dat wordt aangehaald in het lesboekje: "*Houd daarom voor ogen dat God niet alleen goed is, maar ook streng. Hij is streng voor wie gevallen zijn, maar goed voor u – als u tenminste trouw blijft aan zijn goedheid, want anders...*" Denk ook aan de vele teksten waar sprake lijkt te zijn van straf... Dan ben je toch niet vrij om te kiezen? Hoe ziet u dat?

Psalm 103

In plaats van er allerlei teksten her en der op na te slaan, kun je ook één groter schriftgedeelte lezen, bestuderen en bespreken. Psalm 103 is hiervoor zeker een geschikt hoofdstuk. Idem voor Jeremia 31. Vers 18 geeft aan dat de psalm zich situeert in het kader van het verbond.

Psalm 103 ¹Van David.

¹Prijs de HEER, mijn ziel, prijs, mijn hart, zijn heilige naam.

²Prijs de HEER, mijn ziel, vergeet niet één van zijn weldaden.

³Hij vergeeft u alle schuld, hij geneest al uw kwalen,

⁴hij redt uw leven van het graf, hij kroont u met trouw en liefde,

⁵hij overlaadt u met schoonheid en geluk, uw jeugd vernieuwt zich als een adelaar.

⁶De HEER doet wat rechtvaardig is, hij verschaft recht aan de verdrukten.

⁷Hij maakte aan Mozes zijn wegen bekend, aan het volk van Israël zijn grootse daden.

⁸Liefdevol en genadig is de HEER, hij blijft geduldig en groot is zijn trouw.

⁹Niet eindeloos blijft hij twisten, niet eeuwig duurt zijn toorn.

¹⁰Hij straft ons niet naar onze zonden, hij vergeldt ons niet naar onze schuld.

¹¹Zoals de hoge hemel de aarde overspant, zo welft zich zijn trouw over wie hem vrezen.

¹²Zo ver als het oosten is van het westen, zo ver heeft hij onze zonden van ons verwijderd.

¹³Zo liefdevol als een vader is voor zijn kinderen, zo liefdevol is de HEER voor wie hem vrezen.

- ¹⁴Want hij weet waarvan wij gemaakt zijn, hij vergeet niet dat wij uit stof zijn gevormd.
¹⁵De mens – zijn dagen zijn als het gras, hij is als een bloem die bloeit op het veld
¹⁶en verdwijnt zodra de wind hem verzenget; de plek waar hij stond, kent hem niet meer.
¹⁷Maar de HEER is trouw aan wie hem vrezen, van eeuwigheid tot eeuwigheid.
 Hij doet recht aan de kinderen en kleinkinderen
¹⁸van wie zich houdt aan zijn verbond en naar zijn geboden leeft.
¹⁹De HEER – zijn troon staat vast in de hemel, als koning heerst hij over alles.
²⁰Prijs de HEER, u die zijn boden bent, sterke helden die doen wat hij zegt,
 gehoorzaam aan het woord dat hij spreekt.
²¹Prijs de HEER, hemelse machten, dienaren die doen wat hem behaagt.
²²Prijs de HEER, al zijn schepselen, prijs hem, overal in zijn rijk.
 Prijs de HEER, mijn ziel.

- Maak een lijst met alle woorden en uitdrukkingen die betrekking hebben op **Gods liefde voor de mens / zijn volk**. Bespreek de verschillende nuances. Welke eigenschap (of: welke belofte) raakt u het meest en waarom? **Ervaart u dat** alles in uw leven? Deel dit met elkaar.
- Er worden twee expliciete beelden gebruikt voor God: **vader** (v. 13) en **koning** (v. 19). Wat vertellen die beelden u?
- Zijn er elementen bij die misschien klinken als een mooi cliché maar niet altijd **overeenstemmen met de realiteit** zoals die soms wordt ervaren? Hoe verklaart u dat?
- Op welke verschillende manieren verwoordt de psalm welk **antwoord of reactie** verwacht wordt van de mens? Wat betekent het concreet in de praktijk van het leven (en in relaties)?
- Welke rol speelt **vergiffenis** in de verbondsrelatie God-mens volgens David? Hoe begrijpt u v. 9,10? En ook de verzen 18-21, waar je de indruk krijgt dat een en ander toch voorwaardelijk is? Wat is voorwaardelijk en wat is dat niet?

Jeremia 31

Hoofdstuk 31 begint met een verwijzing naar het Sinaïverbond (Jeremia 31:1 - Exodus 6:6): "[Ik zal voor Israël een God zijn](#) (Elohim : de schepper die alles deed ontspruiten en die wil kunnen zeggen dat het "zeer goed is !" - verzen 22, 35 verwijzen expliciet naar God als Schepper), [dan is Israël mijn volk](#) ("ik heb 'vruchtbare grond' nodig om het goede te kunnen laten groeien!"). Deze uitspraak wordt herhaald in het hart van de tekst over het nieuwe verbond: "[Dan zal ik hun God zijn en zij mijn volk.](#)" (31:33). Het duidt op Gods niet aflatend initiatief om samen iets moois te realiseren, ook en misschien vooral wanneer de mens in de fout gaat.

Bij herhaling lees je in de Schrift dat Gods verbond 'eewig' is (zie bv. Jes 24:5; 55:3; 61:8). In het studieboekje wordt de uitdrukking 'eewigdurende liefde' gebruikt. Bij Jeremia klinkt het: "[Ik heb je altijd liefgehad, mijn liefde \(CHESED, goedheid, trouw\) zal je altijd vergezellen.](#)" (31:3) Vers 9 voegt eraan toe: "[Ik ben voor Israël een vader, en Efraïm is mijn eerstgeboren zoon.](#)" (zie ook v. 20). Verder zijn er nog de beelden 'herder', 'bevrijder', 'gulle weldoener'. Toch bijzonder als je weet hoe diep het volk gevallen was.

Het verbond, met de Torah als richtlijn, had van Israël een welvarende natie moeten maken, die als voorbeeld diende van hoe een gemeenschap goed kon functioneren, met Gods waarden hoog in het vaandel; waar iedereen, groot en klein, arm en rijk, sterk en zwak zijn of haar plaats zou hebben. Gods liefde weer spiegeld in de maatschappij en intermenselijke relaties. Helaas... Jeremia geeft aan dat er een 'nieuw verbond' nodig was. Immers: "[Zij hebben het verbond verbroken](#)" (lett.: in stukken breken, doen mislukken, nutteloos maken, hol en leeg maken)... Hoe dan wel? De tempel met bijhorende offers en rites was niet verwaarloosd. Liefde (CHESED), recht en gerechtigheid waren verwaarloosd (lees Jeremia 7: 1-10; 21-23).

- "**Samen iets moois realiseren...**" Wat wilde God realiseren? Wat wil God vandaag realiseren?
- Soms hoor je wel eens zeggen dat er te veel en/of te eenzijdig de nadruk wordt gelegd op Gods liefde... Wat is uw reactie hierop?

Bondgenoten: God... en de mens

Te midden van donkerheid en onheil (onrecht en verdrukking, Babylonische invasie, vernietiging, ballingschap) schetst Jeremia een schitterend beeld van de terugkeer (31:6,8,9), van zegen en vruchtbaarheid (31:5,12-14), van de wederopbouw van Jeruzalem (en dus een leven in sjalom) - (31:38-40).

We zagen al dat God aangeeft dat Hij in zijn liefde trouw is en blijft (31:3) en zich aan het verbond houdt. Maar hoe zit het met de mens? De belofte van herstel en vernieuwing van het verbond heeft maar zin als de mens ten volle wil meewerken. Herstel is pas volledig geslaagd zijn als er ook een 'innerlijk' herstel plaatsvindt.

De manier waarop het nieuwe verbond wordt voorgesteld en verwoord zegt veel over wat God eigenlijk wil: *"³¹De dag zal komen – spreekt de HEER – dat ik met het volk van Israël en het volk van Juda een **nieuw verbond** sluit.³² een **ander verbond** dan ik met hun voorouders sloot (NBG: **niet zoals het verbond...**) **toen ik hen bij de hand nam om hen uit Egypte weg te leiden. Zij hebben dat verbond verbroken, hoewel ze mij toebehoorden – spreekt de HEER.** ³³Maar dit is het verbond dat ik in de toekomst met Israël zal sluiten – spreekt de HEER: Ik zal **mijn wet in hun binnenste** leggen en hem **in hun hart** schrijven. Dan zal ik hun God zijn en zij mijn volk. ³⁴Men zal elkaar **niet meer hoeven te onderwijzen** met de woorden: **"Leer de HEER kennen,"** want iedereen, van groot tot klein, kent mij dan al – spreekt de HEER. **Ik zal hun zonden vergeven en nooit meer denken aan wat ze hebben misdaan.**" – Jeremia 31:31-34*

- **Verzen 31 en 32:** Een 'nieuw' en 'ander verbond'. Het stamwoord **hâdâch** betekent: nieuw zijn, vernieuwen, herstellen, nieuw maken, restaureren. In de diverse bijbelvertalingen wordt het woord vertaald als: bevestigen, vernieuwen, herstellen, nieuw maken, jong maken... Het gaat dus niet noodzakelijk om iets heel anders, maar om herstel van wat kaduuk geworden is (zoals een toren die weer wordt opgebouwd). Vandaar ook de steeds herhaalde oproep bij de profeten, ook bij Jeremia, om **TERUG TE KEREN** (bekeren). Niet de inhoud verandert, wel de manier waarop er mee omgegaan wordt.

- **Nieuw of vernieuwd...** Wat is het verschil? En wat is het nu eigenlijk volgens u: iets heel anders, of iets wat er al was en dat hersteld wordt? Wat was Jezus' visie hierop? Neem er nog eens de Bergrede bij (Mat 5)
- Wat leert Gods bereidheid om steeds weer het verbond op de rails te zetten over God?

- **Vers 33:** God belooft herstel. Wat wordt er van de mens verwacht? Er is nog steeds sprake van een **torah** (vertaald als wet, maar eigenlijk is het 'onderricht'). De Torah stond al centraal in het Sinaï verbond, als de manier voor het volk om Gods initiatief te beantwoorden. Nu wordt de Torah **in het binnenste** gelegd (dit zou kunnen slaan op de emoties), **in het hart** geschreven (niet zozeer de emoties, maar eerder de vrije bewuste en doordachte keuze). Ezechiël, een profeet die leefde in dezelfde tijd als Jeremia maar vanuit Babylon schreef over het herstel verwoordde het zo: *"Een nieuw hart zal Ik u geven en een nieuwe geest in uw binnenste; het hart van steen zal Ik uit uw lichaam verwijderen en Ik zal u een hart van vlees geven."* (Ez 36:26)

- Wat is het verschil tussen een wet op stenen tafelen en een wet die in het hart geschreven is; een hart van steen of een hart van vlees? Hoe uit zich dat concreet (op het individuele niveau, in de maatschappij, in de kerk? Vergeet hierbij niet wat de bedoeling was van 'de wet': Opdat het u wélga (YATAV / TOV).
- De TORAH wordt vaak aangeduid als 'de weg'. *"Zet mijlpalen neer, plaats bakens, richt je aandacht op de weg die je volgt..."* Wat zou dit concreet in houden voor ons?

- **Vers 32:** Anders dan "*toen ik hen bij de hand nam om ze uit Egypte te leiden...*" Het lag niet in de bedoeling om 'kinderen' te blijven die voortdurend bij de hand moesten genomen worden. De mens moet een **volwassen partner** worden ('leren vliegen' cf. het beeld in Ex 19.4,5), om een gemeenschap te bouwen die steunt op CHESED, recht en gerechtigheid, waarvoor **bewust** gekozen wordt.

Hoe interpreteert u het verschil tussen 'een verbond waarbij God de mens **bij de hand neemt**' en 'een verbond waarbij de **Torah in het hart** wordt geschreven'? In welk stadium bevindt u zich? Wat betekent het 'volwassen te zijn' in het geloof?

- **Vers 34:** *“Ik zal hun zonden vergeven en nooit meer denken aan wat ze hebben misdaan.”* De vernieuwing van het verbond wordt mogelijk door Gods genadevolle ingesteldheid, die vergiffenis aanreikt en terugkeer toelaat. Deze ingesteld van God is een echo van wat al in vers 2 werd aangegeven door het begrip ‘genade’ (CHEN - wat helemaal niet de nadruk legt op ‘onverdiend’, maar aangeeft dat God welwillend is .

Uiteindelijk is dit de essentie van het verbond: steeds weer is God bereid om liefde- en genadevol nieuwe kansen te bieden. Steeds weer is Hij bereid om te naderen, zoals Hij deed in de tuin van EDEN.

Natuurlijk is het wel zo dat vergiffenis (en dus een nieuw begin) enkel mogelijk is mits bekering (TESHUVA = inkeer, terugkeer / METANOÏA = verandering, vernieuwing van mentaliteit, van denken): *“Breng mij bij u terug, laat mij terugkeren, want u, HEER, bent mijn God.¹⁹ Ik ben tot inkeer gekomen, ik sla mijzelf nu ik mijn hart doorzie. Ik ben vol berouw, ik schaam mij diep, ga gebukt onder de zonden van mijn jeugd.”* (Jer 31:18,19)

- Wat is vergiffenis en wat is het belang ervan? Wat is vergiffenis niet?
- Is vergiffenis vooral of enkel iets tussen God en mens? Wat leert het Onzevader ons hierover, en ook de parabel over de meedogenloze dienstknecht in Mat 18:23-35?
- Is vergiffenis onvoorwaardelijk?

Het resultaat van dat (ver)nieuw(d)e verbond (of om de titel van de les te gebruiken: van die verbonds-liefde) lees je verspreid in hoofdstuk 31: Jeruzalem wordt weer opgebouwd en wordt niet meer verwoest. Maar vooral: het wordt **een leefbare stad**, zonder vernieling en verwoesting, vol vreugde en welzijn voor jong en oud (*“Meisjes dansen vrolijk in de rei, jongens en grijsaards dansen mee”* - v.13). Een stad waar TOV weer werkelijkheid wordt (*“Ik overstelp mijn volk met al het goede”* v. 14).

Vreugde, welzijn, vrede, dansen... TOV dat werkelijkheid wordt... Utopie? Realiseerbaar? Ervaart u hier iets van (in je leven, in de maatschappij, in de kerk)?

